

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA:

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Avustaja Wanne

Ruissa 27/2 1936.

R i i a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .
KIRJELMÄ n:o 245.
Riia- S S A 27 P:NÄ helmi K U U T A 19 36.

6 240 Sal. B 26.

2/3-36

VIITTAUS: N
P:NÄ K U U T A 19 P:TTY n:o
VIITTAUS: D. U. M. 19

5 026

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Reportti.

Täten toimitan ~~tämän mukana~~ kunnioit-
taen Ministeriölle Kaunasin Lähetystön kuluvan vuoden
raportin

No.1, Liettuan ja Neuvostoliiton kaupalli-
nen sopimus kuluva vuodeksi,

jonka avustaja Wanne on laatinut.

Ministeri:

E. Kuusinen

Liite.

RAPORTTI n:o 1.

Riiassa 27 p:nä helmi kuuta 1936.

6 / 240 Pal. D - 36

Asia: Liettuan ja Neuvostoliiton
kaupallinen sopimus kulu-
vaksi vuodeksi.

2/3 - 36

5 C26

Liettuan ja Neuvostoliiton välinen kauppa ei vuoteen 1935 asti ollut muulla tavalla säännösteltyä kuin tavallisen yleisen kauppasopimuksen kautta; ensimmäinen tavara- vaihtoa tarkemmin säännöstelevä sopimus tehtiin vasta alkuvuodesta 1935. Sen perusteella kauppavaihto Liettuan ja Neuvostoliiton välillä viime vuonna nousi arvoltaan jo 13 milj. litiä.- Neuvotteluihin kauppavaihdon säännöstelemiseksi kuluvan vuoden ajaksi ryhdyttiin viime vuodenvaihteen aikoihin ja ne johtivat sitten verrattain helposti uuteen kaupalliseen sopimukseen, josta tieto julkisuuteen annettiin tammikuun keskivaiheilla. Sopimustekstiä ei ole kokonaisuudessaan julkaistu, mutta sopimuksen sisällöstä on lähetystö saanut seuraavia virallislouontoisia tietoja:

Kauppavaihto molempien maiden välillä v.1936 on vahvistettu 11 milj. litiksi, t.s. Liettua ja Neuvostoliitto voivat molemmat viedä toiseen sopimusmaahan tavaroita sanotun summan arvosta. Liettua on sitoutunut tuomaan Neuvostoliitosta 65 % koko petrolintarpeestaan 25 % hiilientuonnistaan ja kaiken tarvitsemansa suolan. Lisäksi tulee Liettua, samoin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

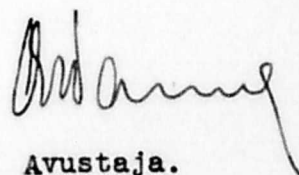
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kuin viime vuonnakin, tuomaan Venäjältä naftaa, fosforia, bensiiniä, pumpulia, lasia, maanviljelyskoneita ja antrasiittia, sekä puutavaraa Klaipedan sahoja varten. Neuvostoliitto puolestaan on sitoutunut ostamaan pääasiallisesti sikoja (80 % yllä mainitusta 11 miljoonan litin arvosta). Paitsi pekonin valmistukseen käytettäviä tulee Liettua nyt saamaan tilaisuuden viedä Venäjälle myös siitossikoja.- Lisäksi tulee Neuvostoliitto ostamaan Liettuasta m.m. apilansiemeniä ja raakoja vuotia.

Liettuassa ovat maatalouspiirit sopimuksesta luonnollisesti kiinnostuneita, ja edustajia on lähetetty Moskovaan sopimaan useista suurista tilauksista. Kaunasissa arvellaan myös teollisuustuotteiden tuonnin Neuvostoliitosta rupeavan kasvamaan sikäläisen teollisuuden voimistuessa.

Avustaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA:

Kaunasissa olevan lähelystin raportti n:o 2.

Ministeri Pelen

Piassa 27/2 1936

Riia- SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 246.

Riia SSA 27 P:NÄ helmi KUUTA 19 36.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. 19

7 241 Val. D -36.

2/3-36 3

5 026

Ulkoasiainministeriölle

ASIA: Raportti.

Tämän mukana toimitan kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin Lähetystön kuluva vuoden raportin No.2, Vaikutelmia tilanteesta Liettuassa.

Ministeri: *S. Maasilta*

Liite.

K A U N A S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Riiassa 27 p:nä helmi kuuta 1936.

7 241 Val. S - 36.

Asia: Vaikutelmia tilanteesta
Liettuassa.

2/3-36.

5 C 26

Käydessäni kuluvan kuun keskivaiheilla Kaunassa olin havaitsevinani eräitä heikkoja oireita tilanteen kehityksestä parempaan päin verrattuna viime syksyyn.

Sisäpoliittisessa suhteessa tulokoon tilanteen kehityksestä seuraava todetuksi:

Kun vielä viime syksynä silloin vallitsevat ylivoimaiset vaikeudet maataloustuotteiden sijoittamisessa markkinoille olivat vieneet talonpojat siinä määrin epätoivon partaalle, että he, kommunististen, puolalaisten ja saksalaisten agitaattorien kiihoittamina, ryhtyivät suoranaisiin kapinayrityksiin, vallitsee nyt ainakin ulkonainen rauha maalaisväestön keskuudessa. Huomattavalta osalta tämä tosin riippunee siitä verisestä kovakouraisuudesta, jolla hallitus kukisti viimesykyiset talonpoikaismellakat. Mutta sitä paitsi on todettava, että mieliala talonpoikain piireissä tosiaan on jossain määrin rauhoittunut sen johdosta, että hallituksen on onnistunut aikaansaada eräitä todellisia parannuksia maatalouden alalla. Tämä on ollut mahdollista osaksi sen johdosta, että Neuvostoliitto - tietenkin vahvistaakseen otettaan Liettuaan -

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on suostunut Liettuale verrattain edulliseen kaupalliseen sopimukseen vuodeksi 1936 x), osaksi sen kautta, että Liettuan on onnistunut voittaa Belgiassa uusia, suhteellisen hyviä markkinoita voilleen, sioilleen ja pekonilleenkin. Kiitos näiden seikkojen on viime aikoina sanotut maataloustuotteet saatu myydyiksi pienemmin vaikeuksin ja edullisempiin hintoihin kuin aikaisemmin, mikä luonnollisesti on aikaansaanut helpotusta talonpoikain asemassa. Jos tämä olotila jatkuu, ja jos muidenkin maataloustuotteiden myyntiä pystytään elvyttämään, niin että pysyvä parannus syntyy talonpoikain taloudellisissa oloissa, voitane otaksua, että rauha vähitelleen jälleen pääsee vallalle heidän keskuudessaan.- Mutta tilanne on vielä epävarma.

Myöskin armeijassa, maan toisessa suuressa levottomuuden pesässä, tuntuu ainakin suhteellinen rauha vallitsevan. Kaunasilaisten virkaveljeni käsityksen mukaan on uuden sotaministerin onnistunut huomattavassa määrin puhdistaa armeija epäluotettavista aineksista ja tehdä loppu liiallisesta politikoimisesta armeijassa. Silti sain eräistä Kaunasissa käymistäni keskusteluista sen selvän vaikutelman, että tuhkan alla vielä hehkuu.

Kun ottaa huomioon, että kolmannella vastustaholla, kirkon ja alempien virkamiesten piireissä, entistä suopeampaa suhtautumista nykyisiin vallanpitäjiin ja heidän politiikkaansa ei ole huomattavissa, täytyy myöntää, että - joskin eräitä heikkoja tilanteen paranemisen oireita tällä haavaa on todettavissa - yleistilanne sisäpoliittisessa suhteessa

x) Kts. Kaunasin Lähetystön rap. no.1.

edelleen on vaarallinen ja vaikea nykyisten vallanpitäjien kannalta. He näkyvätkin olevan siitä täysin tietoisia, ja oivaltavan, että tilanteen konsolidoimiseksi eivät riitä heidän yllämainitut taloudelliset toimenpiteensä maalaisväestön olojen parantamiseksi eivätkä hallinnolliset toimenpiteensä armeijan puhdistamiseksi eikä edes heidän viimeinen jyrkkä poliittinen toimenpiteensä: kaikkien vastustuspuolueiden lakkauttaminen. Käyttäen tämän he näyttävät päättäneen tehdä radikaalisen käänteen sisäpolitiikassaan ja jälleenherättää eloon kansanedustuksen, toivossa siten päästä ulos nykyisestä ahdinkotilasta.

Yhdeksän vuoden aikana on Liettuaa hallittu ilman minkäänlaista kansanedustusta. Mutta yhtä paikkansapitävää kuin se, että senlaatuinen parlamentarismi joka Baltianmaissa toteutettiin niiden itsenäistyttyä, ei vastannut näiden kansojen poliittista kehitystasetta, yhtä kiistämätöntä on, ettei näitäkään kansoja ajan pitkään voida hallita ilman sitä elävää yhteyttä valtionjohdon ja kansan välillä, joka on aikaansaatavis- sa ainoastaan kansanedustusjärjestelmän avulla - olkoon se siten rakennettu kansanvaltaisille tai autoritäärisille periaatteille. Siihen, että tämä nyt on Liettuassa oivallettu, on varmasti suuressa määrin myötävaikuttanut se seikka, että Ulmanis Latviassa jo nyt on luonut kansanedustuslaitoksen perustan, vaikkei kahtakaan vuotta vielä ole kulunut siitä kun täällä siirryttiin autoritääriseen hallitusjärjestelmään.

Liettuassa ei kuitenkaan aiota luoda korporatiiviselle pohjalle perustuvaa ja, johtajaperiaatteen mukaisesti, nimitysten avulla kokoonpantavaa edustusta, kuten Latviassa, vaan vaalien kautta muodostettava edustuslaitos. Syinä tähän päämi-

nisteri Tubelis ja ulkoministeri Lozoraitis esittivät minulle toisistaan eriäviä näkökohtia. Pääministeri tehosti, että Liettuassa puuttuvat korporatiivisen järjestelmän välttämättömät edellytykset. Ulkoministeri taasen selitteli, että Abessinian selkkaus arvattavasti on siinä määrin antava kolauksen johtajaperiaatteelle, että varovaisuussyistä Liettuassa ei haluta toteuttaa sitä viimeisiin konsekvenssihinsä saakka uutta kansanedustusta luotaessa.

Otaksuttavasti nämä molemmat näkökohdat ovat saattaneet myötävaikuttaa Liettuan hallituksen kannanottoon. Pääsyynä siihen, että on päätetty turvautua vaalijärjestelmään, lienee kuitenkin se seikka, että Memelin statuuteissa on vahvistettu ne yleiset periaatteet, joiden mukaan Memelin alueen edustajat on valittava Liettuan parlamenttiin. Näiden määräysten muuttaminen ei ole Liettuan hallituksen vallassa. Ajateltavissa toiselta puolen ei ole, että Memelin edustajat valittaisiin toisen systeemin mukaan kuin muun Liettuan.

Mutta vaikkakin Liettuassa, sen hallituksen jäsenten luottamuksellisten lausuntojen mukaan minulle, nyt aiotaan luoda vaalien kautta kokoonpantava kansanedustus, ei silti aiota palata aikaisempaan parlamentarismiin ilmeisine epäkohtineen. Muodossa tahi toisessa tullaan pitämään huolta siitä, ettei mitään "vaarallista" parlamenttia synny, sanoi pääministeri minulle suoraan. Eri mahdollisuuksia on tietysti tässä suhteessa olemassa. Parhaimmista keinoista Liettuan oloissa päästä tähän päämäärään ei vielä oltane selvillä. Mutta eräällä komitealla on tehtävänä tutkia asiaa ja laatia ehdotus, niin että - kuten pääministeri lausui - "oikean hetken lyödessä" suunnitelma voidaan toteuttaa.

Siitä, missä määrin ulkopoliittisessa suhteessa tilanteen paranemisen oireita oli todettavissa käydessäni viimeksi Kanasissa, tiedoitan seuraavassa raportissa Memelin kysymyksestä.

Ministeri: *Edvard Hj. Päivi*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kuunasiassa olevan lähetysten raportti n:o 3.

Ministeri Talin

Riassa 28/2 1936

R i i a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 251.

R i i a S S A 28 P:NÄ helmi KUUTA 19 36. 2/3 - 36

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. 19

8 241 Pal. S - 36
3
5 C 26
Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Tämän mukana toimitan kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin-lähetystön kuluven vuoden raportin

N:o 3, Memelin kysymyksen nykyinen vaihe.

Ministeri:

Edvardi Paasi

Liite.

K A U N A S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Riia ssa 28 p:nä helmi kuuta 1936.

8 241 Val. S - 36

Asia: Memelin kysymyksen
nykyinen vaihe.

2/3. 36

5 C 26

Viime raportissani Memelin kysymyksestä syyskuun 14 p:ltä 1935 pidin todennäköisenä, että silloin juuri edessä olevat maapäivävaalit osoittaisivat Liettuan nykyisten vallanpitäjän Memelin alueella harjoittaman väkivaltaisen ja Memelin taattua autonomiaa rikkovan liettualaistuttamispolitiikan ajaneen pahasti karille. Niin kävikin. Mielenkiintoinen ja laajakantoinen kysymys heräsi siis, tulisiko Liettuan hallitus täten saamastaan läksystä huolimatta jatkamaan entistä politiikkaansa, edelleen estäen maapäiviä toimimasta ja halliten aluetta maapäivien luottamusta vaille olevan direktorion avulla, vai tulisiko se loppujen lopuksi mukautumaan oloihin ja lojaalisesti noudattamaan Memelin statuuttien määräyksiä?

Vaalien jälkeiset kuukaudet ovat osoittaneet Liettuan vallanpitäjän tajunneen, mitä kello oli lyönyt, ja sen mukaisesti tehneen täyskäännöksen Memelin-politiikassaan.

Tätä nykyä Memelin maapäivät - joissa saksalaisilla on ehdoton enemmistö (24 paikkaa 29stä) - saavat häiritsemättä toimia. Maapäivien luottamusta nauttiva, puhtaasti saksalainen direktorio on saatu muodostaa. Se on estä-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mättä saattanut ryhtyä toteuttamaan ohjelmaansa, s.o. autonomian mukaisten olojen palauttamista alueella. Tämä on toistaiseksi tapahtunut pääasiallisesti kahdessa muodossa, vallas- sa viimeksi olleiden liettualaisten, maapäivien luottamusta nauttimattomien ja siis oikeudettomasti hallinneiden direktorioiden julkaisemien asetuksien ja antamien määräysten kumoamisen ja näiden direktorioiden nimittämien virkamiesten erottamisen muodossa.

Tämä toiminta on tietenkin muualla Liettuassa herättänyt suurta suuttumusta ja antanut aihetta lukuisiin vastalausekokouksiin. Kaunasin hallitukselle direktorion toimenpiteet luonnollisesti myöskin ovat olleet sangen katkeria niellä. Sen myönsi ministeri Lozoraitis minulle peittelemättä, lisäten: "mais nous conserverons notre sang-froid". Mielenosoituksellisesti direktorion presidentille Balđžius'ille ei olekaan tähän-menessä suotu tilaisuutta esittäytyä Tasavallan Presidentille eikä hallituksen jäsenille.

Mutta maapäivävaalien jälkeen Liettuan hallituksella tuskin oli muita mahdollisuuksia kuin mukautua tilanteen vaatimukseen ja kokonaan luopua entisestä politiikastaan. Sen täytyi itse todeta, että sen aikaa myöten yhä jyrkemmin ajama politiikka oli täydellisesti epäonnistunut. Viemättä vähimmässäkään määrin tarkoitettuun tulokseen - Memelin alueen liettualaistuttamiseen ja lähentämiseen Suur-Liettuaan - se oli vain johtanut maan sisäpoliittisen ja taloudellisen tilanteen kärjistymiseen ja ulkopoliittisten suhteiden huonontumiseen.

Sitä paitsi Memelin statuuttien takaajavaltioi-

den diplomaattiset painostukset, Saksan kaupalliset kostotoimenpiteet, maan sisäpoliittinen ja taloudellinen tilanne - kaikki suorestaan ylivoimaisesti pakotti Liettuan hallituksen kääntymään uusille urille Memelin politiikassaan.

Suoritettu täyskäännös onkin jo vienyt suotuisiin seurauksiin. Takaajavaltioiden sanotaan olevan tyytyväisiä ja ryhtyneen painostamaan Berliiniä Liettuan hyväksi. Memeliläiset lienevät niinkään tyytyväisiä Liettuan hallitukseen, sen nyt osoittaman hyvän tahdon johdosta, joten siltä taholta mikään vaara ei tällä haavaa uhanne sisäistä rauhaa. Ja last, but not least, Saksa on virallisesti ehdottanut neuvotteluja säännöllisten kaupallisten suhteiden jälleensolmisesta.

Kuten tunnettua ryhtyi Saksa joku vuosi sitten ankeriin taloudellisiin kostotoimenpiteisiin Liettuaa vastaan sen Memelin politiikan johdosta. Kieltämällä kiintiöitä liettualaisille maataloustuotteille Saksa teki miltei lopun Liettualle tärkeästä viennistä Saksaan. (V.1930 nousi Liettuan vienti Saksaan n. 200 milj. littiin, eli n. 60 %:n Liettuan koko viennistä. V. 1935 tammikuun-marraskuun aikana se laski 4,8 milj. littiin eli 3,5 %:iin koko viennistä!). Suurta haittaa Liettuan ulkomaan kaupalle yleensä Saksa teki kieltämällä kokonaan liettualaisten tuotteiden kauttakuljetuksen. Memelin väestöä Saksa kiihoitti äärettömään tyytymättömyyteen Liettuan hallitusta kohtaan lopettamalla täydellisesti tälle väestölle ensiluokkaisen tärkeän "pienen rajakaupan", j.n.e.

Edessä olevissa neuvotteluissa tullaan tietenkin Liettuan taholta ensi sijassa tavoittelemaan näiden kostotoimenpiteiden kumoamista. Koska kieltämättä statuuttienmukaiset

olot nyt on palautettu Memelin alueella, pitäisi Liettuan olla oikeutettu vaatimaan repressaliotoimenpiteiden kumoamista ilman muuta. Mutta asian laita on sellainen, että sinä aikana, jolloin ylläsanotut saksalaiset kiellot ovat olleet voimassa, olot, etenkin Liettuassa, ovat siinä määrin muuttuneet, että yksinkertainen paluu status quo ante'en todella ei liene mahdollinen. Liettuassa on pantu toimeen kiintiöjärjestelmä ja valuuttasäännöstely. Liettua on solmiemiensa kompensatiosopimusten johdosta pakotettu ostamaan niitä maita, joissa se on löytänyt uusia markkinoita tuotteilleen j.n.e. Näin ollen sen mahdollisuudet ostaa Saksasta ovat paljon rajoitetummat kuin ennen. Täten edessä olevat neuvottelut otaksuttavasti muodostuvat vaikeiksi.

Kuitenkin Kaunasissa ollaan verrattain toivehikkaita. Tiedetään, että memeliläisten keskuudessa tyytymättömyys Saksaa kohtaan jo on ehtinyt kasvaa suureksi sen johdosta, ettei vielä ole täytetty Saksan taholta vaaditusta aikana annettuja lupauksia suostua "pienen rajakaupan" vapauttamiseen, statuuttienmukaisten olojen tultua palautetuiksi. Toivotaan että Saksa näin ollen omassa intressissään tulee olemaan pakotettu tekemään huomattavia myönnytyksiä. Arvellaan myöskin, että nykyinen yleispoliittinen tilanne Euroopassa on omiaan tekemään Saksan halukkaaksi osoittamaan rauhanrakkautta ja sovitteluhalua asioissa, jotka eivät ole sille ensiluokkaisen tärkeitä. - Näin ollen ehkä ei ole mahdotonta, että aloitettavissa neuvotteluissa päästään Liettuan ja Saksan välisiä taloudellisia ja poliittisia suhteita todella parantaviin tuloksiin, mikä luon-

nollisesti tietäisi tilanteen huomattavaa "Entspannung"ia tässä Euroopan kulmassa.

Mutta senkin tapauksen varalta, että edessä olevat neuvottelut eivät veisikään toivottuihin tuloksiin, ollaan Kaunasin diplomaattipiireissä verrattain optimistisia tulevaisuuteen nähden. Luullaan ettei Liettua siinäkään tapauksessa, ainakaan lähitulevaisuudessa, palaa entiseen onnetomaan politiikkaansa Memelissä, koska sen täydellinen epäonnistuminen vielä on liian tuoreessa muistissa. Edelleen luullaan, että Memelin direktorio puolestaan tulee välttämään jousen liiallista jännittämistä, peläten muuten provo-soivansa paluuta juuri voitettuihin oloihin.

Mikäli nämä Kaunasin diplomaattikunnassa valitsevat arvelut pitävät paikkansa, voitaisiin siis katsoa Memelin kysymyksen ja Saksan ja Liettuan välisten suhteiden vastaista kehitystä ainakin jossain määrin optimistisemmin kuin viime aikoina on ollut mahdollista.

Ministeri:

Edvard G. Pääle

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA:

Faunasissa olevan lähetyksen raportti n:o 4.

Avustaja Hanne

5/3 1956

R i i a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 273.

9 241 Sal. B - 36.

R i i a S S A 5 P : N Ä m a a l i s K U U T A 19 36 .

9/3.36

VIITTAUS: N

P : N Ä K U U T A 19 P : T T Y n : o

5 C 26

VIITTAUS: D. U. M. 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Tämän mukana toimitan kunnioittaen Mi-
nisteriölle Kaunasin Lähetystön kuluvaan vuoden raportin
N:o 4, Liettuan uudet tuontilupamääräykset.

Ministeri: *Edmunds J. Davis*

10 liitettä.

RAPORTTI n:o 4.

R i i a s s a 5 p:nä maalis kuuta 19 36.

9 241 Sal. D - 36.

Asia: Liettuan uudet tuonti-
lupamääräykset.

7/3-36

5 C 26

Liettuan Virallisen Lehden helmikuun 15 p:nä ilmestyneessä numerossa 528 on julkaistu luettelo tavaroista, joihin tuontilupajärjestelmää tästälähin on sovellettava, t.s. joiden tuonti on riippuva kulloinkin saatavasta eri lisensististä.

Luettelo on suomennettuna seuraavanlainen:

Tullinimike:T a v a r a :

§ 3, la ja 6.	Jauhot (paitsi peruna- ja vehnä jauhot), maltaat ja suurimot.
" 25.	Hiiva, kaikenlainen.
" 31.	Etikka ja etikkahapot.
" 43.	Liima, kaikenlainen.
" 57.	Nahka ja nahkateokset.
" 75.	Fajanssiteokset.
" 76.	Posliiniteokset.
" 77.	Lasiteokset.
" 79, 2.	Polttoturve, puuhiili ja briketit.
" 87, 1 ja 2.	Raaka kumi ja kautsu.
" 88.	Kumiteokset.
" 108, 3, 4a, 5.	Fosforihappo.
" 112, 2a, b, c.	Asetoni.
" 121.	Lakka, kaikenlainen.
" 135.	Värit ja väriaineet.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

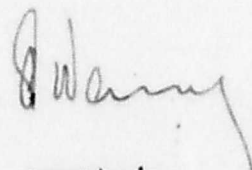
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministerijön tiedoituksiin.

§ 153.	Rauta- ja teräsvalmisteet.
" 156.	Rauta- ja teräslankavalmisteet.
" 158, 1c,d,	Alumini- ja rautalevyvalmisteet.
" 160, 2.	Lapiot.
" 161,	Käsiökalut ja silitysraudat.
" 176, 4.	Selluloosavanu (Lignin).
" 178.	Kuvat, plakaatit ja etiketit.
" 215, 4.	Kirjejärjestäjän metalliosat.
" 215, 3.	Leikkikalut, kaikenlaiset.
" 215, 5.	Elokuvafilmit.
" 205, 2.	Koristepunontateokset.
" 56.	Turkikset, kaikenlaiset.

Näiden uusien määräysten voimaantultua on 90 %
Liettuan tuonnista lisenssisäännöstelyn alaisena.

Avustaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Talin

Päässä 14/5-1936

K A U N A S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

23 / 243 Sal. 36

Riiassa 14 p:nä touko kuuta 1936.

16/5. 36

Asia: Liettua palaa kansanedustus-
järjestelmään.

5 C 26

Kaunasin Lähetyksen raportissa n:o 2, viime helmikuun 27 p:ltä, tiedoitin Liettuan hallituksen olevan tekemäisillään täyskäännöksen sisäpolitiikassaan. Saamieni luottamuksellisten tietojen mukaan aikoi se jälleenherättää eloon kansanedustuksen, toivoen siten suoriutuvansa huolestuttavasta sisäpoliittisesta tilanteesta. Kuten sanotussa raportissani kerroin, olivat näet kaikki muut parantamisyritykset jääneet ilman sanottavia tuloksia. Täten maan johtavat henkilöt olivat oivaltaneet, etteivät enää voisi jatkaa maan hallitsemista ilman sitä elävää yhteyttä valtionjohdon ja kansan välillä, joka on aikaansaataavissa vain kansanedustusjärjestelmän avulla.

Luotavan kansanedustuksen struktuurista kerroin pääministeri Tubeliksen ja ulkoministeri Lozoraitiksen minulle helmikuussa luottamuksellisesti selittäneen, ettei tultaisi luomaan korporatiiviselle pohjalle perustavaa ja, johtajaperiaatteen mukaisesti, nimitysten avulla kokoonpantavaa kansanedustusta, kuten Latviassa, vaan yleisten, yhtäläisten, välittömien ja salaisten vaalien kautta muodostettava kansanedustus. Kuitenkin tultaisiin tarkoin pitämään huolta siitä, ettei palattaisi entiseen "puolue-parlamenttiin", ja ettei annettaisi tilaa "haitallisille

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sivu-vaikutuksille".

Näille periaatteille rakennettu vaalilaki onkin nyt julkaistu. Se käsittää 100 pykälää. Niin pian kuin saksannos tai ranskannos siitä on saatavissa, toimitan sen Ministeriölle. Tällä haavaa saatan sen sisällöstä tiedoittaa seuraavaa, saamieni ennakkotietojen mukaan:

Uuteen kansanedustukseen tulee kuulumaan 49 edustajaa^{x)} - yksi 50.000 asukasta kohti. Ehdokkaiden tarkka valikointi muodostaa uuden järjestelmän ytimen. Eri määrättyt järjestöt (ei puolueet, koska ne on lakkautettu!) esittävät ehdokkaansa asianomaisille kaupunkien ja kuntien hallintoelimille. Nämä viranomaiset tutkivat esitettyjen henkilöiden sopivaisuutta ja laativat ehdokaslistat. Nämä ehdokaslistat joutuvat sitten korkeampien hallintoelimien tarkastettaviksi, ja vasta sen jälkeen vahvistetaan ne lopullisesti.

Maa jaetaan kahdeksaan vaalipiiriin. Memelin alue muodostaa yhden vaalipiirin, joka saa lähettää parlamenttiin 3 edustajaa. Memelin alueen edustajaehdokkaista esittävät Memelin maapäivät.

Ehdokkaaksi voidaan asettaa vain henkilö, joka on asunut asianomaisessa piirissä vähintään 6 kuukautta, tai joka siinä omistaa kiinteistön. Vaalioikeutettuja ovat kaikki Liettuan kansalaiset, jotka ovat täyttäneet 24 vuotta, ja vaalikelpoisia kaikki, jotka ovat täyttäneet 30 vuotta, ei kuitenkaan

1) henkilöt, joilta kansalaisoikeudet on riistetty voimassa olevan lainsäädännön perusteella;

x) Entisessä kansanedustuksessa oli 85 edustajaa.

2) henkilöt, jotka ovat kuuluneet järjestöihin, joiden päämääränä on ollut Liettuan valtion itsenäisyyden tuhoaminen tai jonkin maanosan irrottaminen Liettuasta, jollei 10 vuotta ole kulunut siitä kuin tämä seikka oikeudessa todettiin;

3) henkilöt, joille jokin vieras valtio on etukäteen myöntänyt naturalisoimisoikeuden.

Vaalikelpoisia sitä paitsi eivät ole henkilöt, jotka aikaisemmin ovat olleet jonkin toisen maan kansalaisia, tai jotka eivät osaa lukea eivätkä kirjoittaa liettuankieltä.

Kansanedustajien täytyy vannoa että tulevat puolustamaan Liettuan itsenäisyyttä ja integriteettiä.

Kansanedustajat valitaan 5 vuodeksi.

Parlamentin istuntokaudet alkavat syyskuun ja helmikuun ensimmäisenä tiistaina.

Tasavallan Presidentti määrää milloin vaalit on toimitettava. Ensimmäiset vaalit tapahtunevat tulevan kesäkuun 9 ja 10 p:nä.

Miltei kymmenen vuoden väliajan jälkeen tulee siis Liettualla nyt olemaan kansanedustus. Miten se tulee toimimaan ja missä määrin se sellaisena kuin se tulee olemaan kokoonpantu on oleva omiaan myötävaikuttamaan Liettuan sisäisten olojen vakiinnuttamiseen jää nähtäväksi.

Ministeri:

Edmund G. Taim

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA:

Haunassa olevan lähetyksen raportti n:o 6.

Ministeri Talin

Ruissa 17/11 1936

R I I A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

35 245 Pal. 36.

KIRJELMÄ n:o 1140.

19/11-36

3

Riia S S A 17 P:NÄ marras KUUTA 19 36.

CABIO

VIITTAUS: N

5

C26

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Reportti.

Tämän mukana toimitan kunnioittaen Ministe-
riölle Kaunasin-lähetystön kuluvaan vuoden raportin
n:o 6, Presidentti Smetona Baltian Enten-
te'sta.

Ministeri: *Eduard H. Paun*

10 liitettä.

K A U N A S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Riia ssa 17 p:nä marras kuuta 19 36.

35/245 Pal. 36.

Asia: Presidentti Smetona

Baltian Ententöstä.

19/11-36

5 C26

Viime Kaunasin-käynnilläni oli minulla pitkä keskustelu myös presidentti Smetonan kanssa, joka, laajalti ja avoimielisesti puhuttuaan Liettuan sisä- ja ulkopoliittisista oloista x), lausui suunnilleen seuraavaa Baltian Entente'stä, mikä kannattanee panna paperille kuvaavana Liettuaassa vallitseville mielialoille:

"Latvian ja Viron kanssa on meillä nyt, kuten tunnettua, poliittinen yhteistoimintasopimus. Se on luonnollisesti itsessään hyvä asia. Mutta vaikeaksi on osoittautunut löytää käytännössä sopivaa muotoa ja ennenkaikkea efektiivistä sisältöä tälle poliittiselle yhteistoiminnallemme. Toistaiseksi se ei sanottavassa määrin ole onnistunut. Ainoa tähänastinen poliittinen tulos Baltianmaiden yhteenliittymisestä on Latvian pääsy Kansainliiton Neuvostoon. Nähtäväksi jää mitä hyötyä meille täällä Liettuassa tulee siitä koitumaan.

Käsitykseni mukaan yhteistyömme Latvian ja Viron kanssa pitäisi toistaiseksi rajoittua yhteistyöhön sivi-

x) Niistä eri raporteissa.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tyksen ja lainsäädännön alalla. Tällaisessa työssä ei tarvitse pelätä kohtaavansa ristiriitaisia etuja ja niistä seuraavia pettymyksiä, jotka saattavat pahasti myrkyttää ilmapiiriä. Päinvastoin voidaan ehkä sitä tietä aikaa myöten päästä sellaiseen todelliseen keskinäiseen ymmärtämykseen ja toisten sopimuspuolten näkökohtien kunnioittamiseen, että vähitellen efektiivinen yhteistyö myös ulkopoliittikan ja talouden alalla käy mahdolliseksi. - On vaarallista forseerata viimemainittua, ennenkuin olot ovat siihen kypsät".

Tässä yhteydessä tulokoon kerrotuksi kuulleen Kaunasissa, että kenraali Laidoner -tietenkin ennen Muntersin tuloa ulkoministeriksi ja Laretein nimitystä Tukholmaan - olisi sanonut Baltian Entente'ista "ettei se ole mitään muuta kuin Baltianmaiden ulkoministeriöiden pääsihteerien entente".

Ku^{va}vaan Baltianmaiden välisille suhteille mainittakoon tässä vielä, etteivät vielä koskaan Liettuan ja Latvian - eikä myöskään tietääkseni Liettuan ja Viron - valtiopäämiehet ole tehneet vierailuja toistensa luona.

Ministeri: *Edvard G. Taim*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA:

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 7.

Ministeri Salin

Riissa 21/4 1936.

RIIA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ nro 1158.

Riia SSA 21 P:ÄNÄ marras KUUTA 19 36.

VIITTAUS:N

P:ÄNÄ KUUTA 19 P:TTY nro

VIITTAUS: D. U. M. / 19

32 / 245 tal. 36.	
23/11-36	-3
5	C26

.....Ulkoasiainministeriölle

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kausin-lähetystön kuluvaan vuoden raportin

N:o 7. Sisäinen tilanne Liettuassa.

Ministeri: *Edvardas Paikas*

K A U N A S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Riiassa 21 p:nä marras kuuta 1936.

Asia: Sisäinen tilanne

Liettuassa.

27/11-36
27 245 Tal. B 36
5 C26

Kun viime vuoden syyskuussa olin Kaunasissa tavanmukaisella syyskäynnilläni, sain synkän kuvan Liettuassa silloin vallitsevista oloista. Mutta jo seuraavan vierailuni aikana tämän vuoden helmikuussa olin havaitsevinani oireita tilanteen paranemisesta x). Ollessani jälleen kuluva marraskuun keskivaiheilla Liettuassa sain sen vaikutelman, että ainakin muutamissa suhteissa olojen kehitys parempaan päin oli jatkunut, joskin toisissa suhteissa olin pakotettu toteamaan tilanteen jatkuvasti kiristyneen.

x

x

x

Syyt siihen huolestuttavaan tilaan, joka vuosittain vallitsi Liettuassa, olivat sekä taloudellista että poliittista laatua.

Taloudellisessa suhteessa silloisen yleismaailmallisen maatalouskriisin aiheuttamat vaikeudet maanviljelys tuotteiden sijoittamisessa olivat käyneet varsinkin turmiollisiksi Liettualle, jolle näiden tuotteiden vienti on elinehto. Lisäksi

x) Kts. Kaunasin-lähetystön 1935 vuoden rap. n:o 6, syyskuun 12 p:ltä, 1936 vuoden rap. n:o 2, helmikuun 27 p:ltä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Liettuan viihti Saksaan, jonne aikaisemmin n. 60% maan koko viennistä suuntautui, oli supistunut mitättömiin Saksan suljettua rajansa liettualaisilta tavaroilta, vastatoimenpiteenä Liettuan Memelinpolitiikalle.^{x)} Lyhyesti sanoen tilanne oli sellainen, että maa toiselta puolen läikähtyi omiin maanviljelystuotteisiinsa ja toiselta puolen ei jaksanut ostaa välttämättömyimpiäkään ulkomaalaisia raaka-aineita eikä teollisuustuotteita. Tyytymättömyys ja levottomuus pääsivät siten vallalle kaikissa kansankerroksissa, leimaten maan koko yhteiskuntaelämän. Erikoisen uhkaavaksi kävi kuohunta talonpoikain keskuudessa. Kuten muistettane, nämä kerran ja toisenkin nousivat vakaviin kapinayrityksiin, mitkä vain vaikeasti ja verisesti onnistuttiin kukistamaan. Tilanteen uhatessa kehittyä suorastaan kestämättömäksi, hallitus loppujen lopuksi viime vuoden syksynä - voittaen sen saamattomuuden ja horjuvaisuuden, joka pitkät ajat oli leimannut kaikki sen otteet - ryhtyi päättäväisiin yrityksiin taloudellisen tilanteen parantamiseksi. Näistä ponnistuksista sille verrattain nopeasti koitui tuloksia. Jo viime vuoden lopussa sen onnistui solmia Liettualle silloisessa tilanteessa aika edullinen kauppasopimus Neuvostoliiton kanssa sekä hankkia uusia markkinoita Belgiassa. Ja ennen kaikkea sen onnistui - tosin vasta tehtyään täyskäännöksen Memelinpolitiikassaan - viime kesänä päästä sopimustentekoon Saksan kanssa, joka lopetti Liettualle niin tuhoisan kauppasodan. Kun lisäksi maailmanmarkkinoilla maanviljelystuotteiden hintojen nousu viime aikoina on ollut huomattava, on luonnollista, että Liettuan taloudellinen tilanne nyt on vallan toinen ja oleellisesti parempi kuin vuosi sitten. Niinpä ulko-

x) Kts. Kaunasin-lähetystön 1935 vuoden rap.n:o 7, syyskuun 14 p:ltä.

^{n/}maakaupassa on päästy siihen, että maan vientimahdollisuudet suunnilleen vastaavat sen tuotantokykyä tällä haavaa - jopa muutamissa suhteessa ylittävätkin tämän.

Mutta vuosi sitten vallinneen tyytymättömyyden syyt eivät olleet yksinomaan taloudellista laatua. Puhtaasti poliittiset seikat olivat ainakin yhtä suuressa määrin syytäin siihen. Etenkin vallitseva "Familienregiment" oli aikaa myöten ruvennut herättämään yhä suurempaa mielipahaa ympäri maata. Vihan aiheena oli jo semmoisenaan se tosiseikka, että presidentin rouva ja pääministerin rouva - jotka ovat sisaruksia, ja jotka, varsin vallanhimoisina ja lahjakkaina, täydellisesti dominoivat puolisoitansa - ystävineen ja sukulaisineen olivat saattaneet muodostaa kamarillan, joka diktatorisesti hallitsi maata, omia etujaan silmälläpitäen ja välittämättä nimeksikään yhteyden ylläpitämisestä muiden kansanryhmien kanssa. Mutta sitä paitsi maan ulko- ja sisäpoliittisen aseman kehitys oli laajoissa piireissä synnyttänyt vaakaumuksen, että kamarillan harjoittama ulko- ja sisäpolitiikka - asiallisessakin suhteessa - oli käynyt yhä vähemmän Lietuan kansan todellisia etuja vastaavaksi. Näin ollen kyllästyks koko vallitsevaan regimeen oli päässyt vallalle paitsi varsinaisissa oppositiopiireissä ^{x)} myös talonpoikain, suoje-luskuntien ja armeijan taholla. Sisäpoliittisen tilanteen niin muodoiin kehityttyä sellaiseksi, että se tuntui olevan aivan lähellä räjähtämispistettään, hallitus tajusi että samaten kuin talouden alalla myös politiikan alalla empimättä oli käännyttävä uusille urille, jos mieli teki välttää katastro-

x) Ent. sosialidemokraattinen puolue, ent. kristillisdemokraattinen puolue ja katollinen kirkko.

fia.

Uusissa poliittisissa otteissaan Liettuan hallituksella ei kuitenkaan ollut yhtä hyvä onni kuin taloudellisissa tilanteen parantamisponnistuksissaan. Vain ulkopoliittikan alalla se osittain saavutti menestystä, niinkuin eri raporteissa ole tarkemmin selostava.

Puhtaasti sisäpoliittisten yritysten tilanteen helpottamiseksi sitä vastoin ei voida sanoa vieneen tarkoitettuun päämäärään, vaikkakin tärkein näistä toimenpiteistä - paluu kansanedustusjärjestelmään - ulkonaisesti näytti kovinkin merkitykselliseltä.

Ennenkuin ryhdyn selostamaan tämän toimenpiteen epäonnistumisen syitä, lienee paikallaan hiukan tarkemmin kosketella niitä eri näkökohtia, jotka olivat vieneet päätökseen seimasin koollekutsumisesta 10 vuoden väliajan jälkeen.

Virallisesti on tätä toimenpidettä perusteltu sillä, että sittenkuin Liettuan kansa, presidentti Smetonan viisaan, autoritäärisen regimen avulla, kymmenen vuoden aikana oli saanut sille välttämättömän poliittisen kasvatuksen, olot maassa oli onnistuttu saamaan sille kannalle, että varovainen paluu suurempaan kansanvaltaiseen vapauteen oli käynyt mahdolliseksi. Näin ollen oli nyt luotavissa sellainen rajoitettu kansanedustusjärjestelmä "kuin Liettuan kansa tarvitsee ja johon se on kypsä, ja josta kaikki vanhan parlamentarismen epäkohdat mahdollisuuksien mukaan on eliminoitu" - niinkuin fraasi kuuluu.

On myöskin viitattu siihen, että parlamentti edellyttään 1928 vuoden valtiosäännössä. Tämän Smetona ja Voldemaras, kuten tunnettua, yhteisen vallankaappauksensa jälkeen, itse olivat laatineet ja julkaisseet ilman minkäänlaisen kansanedustuk-

sen myötävaikutusta. Näin ollen Smetonalle ehkä jo oli ruvennut käymään kiusalliseksi tämän hänen "oman" valtiosääntönsä määräyksen toteuttamatta jättäminen, semminkin kun tämä valtiosääntö, siihen sisällytetyn nimenomaisen stipulation mukaan, on voimassa vain 1938 vuoteen saakka, johon ajankohtaan mennessä se on joko vahvistettava kansanäänestyksen kautta tai korvattava valittujen kansanedustajain myötävaikutuksella laadittavalla uudella valtiosäännöllä.

Mutta suuremmassa määrin kuin yllämainitut näkökohdat olivat varmastikin myötävaikuttaneet päätökseen kansanedustusjärjestelmän jälleenluomisesta toivo, että sen avulla voitaisiin tehdä loppu puheesta "Familienregimentistä", ynnä se toiseikka, että - maan poliittisten ja taloudellisten olojen käytyä yhä vakavammiksi - vastuun taakka rupesi tuntumaan Smetonalta niin raskaalta, että sen siirtäminen ainakin muodollisesti myös kansan edustajain kannettavaksi kävi toivottavaksi.

Tarkoituksessa luoda takeita siitä, ettei uusi parlamentti kävisi vallanpitäjille vaaralliseksi, turvauduttiin kuitenkin sellaisiin keinoihin edustajain vaaleissa ja vahvistettiin niin ahtaat rajat seimasin toiminnalle, että koko uudistuksesta miltei täydellisesti riistettiin mahdollisuudet täyttää siihen kohdistetut toiveet.

Niinpä vaaleja - jotka kyllä muodollisesti lain mukaan olivat yleiset, yhtäläiset ja salaiset - "hoidettiin" sillä tavoin, että seimasin 49 jäsenestä (viideskymmenes paikka on varattu Vilnalle) vain 6 sellaista edustajaa tuli valituksi, jotka eivät kuulu tautainkai - (hallitus+ puolueeseen^x)

x) Virallisten numeroiden mukaan osallistuminen vaaleihin kyllä oli vilkas. Tietenkään ei uskallettu jäädä niistä pois. Mutta lukuisat ääniliput olivat tyhjät.

Näin ollen puhe "kansanedustuksesta" ei petä ketään. Valittu seimas on selvästi vain tautininkai puolueen edustus.

Ne rajat taasen, jotka määrättiin seimasin toiminnalle, ovat maan kaikissa kansanvaltaisissa piireissä herättäneet suurta tyytymättömyyttä. Muutamat esimerkit näistä rajoituksista saattavat kiinnostaa:

Lakiehdotuksia ei saa yksityiskohtaisesti käsitellä seimasin täysiistunnossa, vaan asetetaan jokaista lakiehdotusta varten - jota ei heti hyväksytä - eri valiokunta, jossa ehdotuksen varsinainen käsittely tapahtuu. Ne kansanedustajat, jotka eivät kuulu valiokuntaan, voivat ainoastaan lähettää sille kirjalliset huomautuksensa. Lakiehdotuksen lopullisessa käsittelyssä seimasin täysiistunnossa on yksinomaan päätettävä ehdotuksen hylkäämisestä tai hyväksymisestä siinä muodossa, minkä se on saanut valiokunnassa. Tässä täysiistunnossa on puhevalta ainoastaan asian "raporttöörillä", yhdellä hallituksen edustajalla ja kahdella kansanedustajalla, joista vain toinen saa puhua ehdotusta vastaan. Toisen tehtävä on sen puolustaminen. - Hallituksen jättämiä lakiehdotuksia ei valiokunnassakaan saa muuttaa. Ne ovat semmoisinaan joko hyväksyttävät tai hyljättävät.

Välikysymyksen esittäminen on kytketty niin moniin muodollisuuksiin, että käytännössä tätä oikeutta tuskin usein tullaan käyttämään. Keskustelu hallituksen taholta välikysymyseen annetun vastauksen jälkeen ei ole sallittu. Sen sijaan on säädetty kahden tunnin väliaika vastauksen jälkeen, jonka ajan umpeenkuluttua, kysymys epäluottamuslauseen antamisesta voidaan esittää käsiteltäväksi, jos esityksen on allekirjoittanut 15 edustajaa, se on n. 1/3 koko seimasista. Epäluottamuslauseen hyväksymiseen vaaditaan 3/5 enemmistö. Epäluottamuslau-

seen tultua päätetyksi, on hallituksen tai asianomaisen ministerin jätettävä paikkansa, ellei Tasavallan Presidentti pidä parempana hajoittaa seimas.

Kansanedustajat eivät saa lukea esityksiään paperilta, vaan kaikki on lausuttava vapaasti, j.n.e.

Mutta huolimatta sille asetetuista rajoituksista uusi seimas on jo nyt ehtinyt tehdä huomattavia vaikeuksia hallitukselle. Pian seimasin kokoonnuttua ilmeni, että valittujen tautininkai puolueeseenkin kuuluvien kansanedustajain joukossa oli monta, jotka olivat tyytymättömiä sekä pääministeriin että eräisiin muihin hallituksen jäseniin ja sen mukaisesti - yhdessä oppositioon kuuluvien edustajien kanssa - halusivat hallituksen pikaista rekonstruointia. Tässä tarkoituksessa he kääntyivät presidentti Smetonan puoleen vakavilla esityksillä. Tästä tämä suuttui pahasti. "Seiner Majestät allertreuste Opposition"-tapaista vastustusta vastaan seimasissa hänellä kyllä ei olisi ollut mitään. Mutta tällaista frondeerausta ei suinkaan ollut tarkoitettu. Parhaimmasta lähteestä saamieni tietojen mukaan hän vastasi esityksiin jyrkästi, että jos hänen mielestään muutokset hallitukseen kävisivät suotaviksi, hän kyllä ryhtyisi niihin, mutta vasta kun hän itse pitäisi tilannetta sopivana. Missään tapauksessa hän ei ryhtyisi niihin seimasin painostuksesta. Jos tyytymättömät kansanedustajat yrittäisivät turvautua epäluottamuslauseen antamiseen, seuraisi siitä vain seimasin hajoittaminen. - Tähän asia sillä kertaa jäi, tietenkin kiristäen hallituksen ja seimasin välejä.

Jo ennenkuin tämä hallituksen rekonstruoimiskysymys oli tullut esille, oli ristiriita syntynyt hallituksen ja seimasin välillä seimasin puhemiehen vaaliin yhteydessä. Eduskunnan enem

mistön ehdokkaana oli Kaunasin ylipormestari Merkys, eräs nykyisen Liettuan etevimpiä ja länsimäisimpiä henkilöitä. Yleisesti tunnettu on, että hän ei ole vallassa olevan kamarillan kannattajia, ja hänestä puhutaan tulevana pääministerinä kun muutos kerran tapahtuu. Täten on ymmärrettävissä, että hänen valitsemisensa seimasin puhemieheksi ei olisi ollut hallituspiireille mieluisa. Mutta vain presidentti Smetonan koko henkilökohtaista vaikutusvaltaa käyttämällä saatiin hänen vaalinsa estetyksi ja puhemieheksi n. 30 äänellä valituksi kamarillan mies Šakeinis.

Kuten jo ylläolevasta ilmenee, seimasin koollekutsumisen ei suhteessa enempää kuin toisessakaan voitane katsoa johtaneen niihin tuloksiin, joihin tällä toimenpiteellä hallituksen taholta pyrittiin. Sen sijaan, että sen avulla sisäpoliittinen jännitys olisi saatu lankeamaan ja hallituksen asema siten helpottumaan, tuntuu ainakin toitaiseksi siltä, että se tapa, jolla paluu kansanedustusjärjestelmään on toteutettu, vain on synnyttänyt uutta tyytymättömyyttä kansan keskuudessa vanhan lisäksi ja aiheuttanut uusia vaikeuksia ja ongelmia hallitukselle, siten edelleen huonontaan sen jo aikaisemmin heikkoa asemaa.

Yhteenvetona ylläesitetystä voitane siis sanoa, että joskin eräissä suhteissa parannusta on todettavissa Liettuan sisäisessä elämässä, silti vielä ollaan kaukana olojen tyydyttävästä stabilisoinnista.

Ministeri: *Edmundas Paškus*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaunasissa olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri Talvis

Riikka 28/11 1936

RIIASSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1209.

Riia ssa 28 P:nÄ marraskuuta 1936.

VIITTAUS: N

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ		40 / 246 Pal. 36.
30/11-36	5	C 26

UlkoasiaiministeriölLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kausin-lähetystön kuluvan vuoden raportin

N:o 8. Liettuan rahan pysyminen devalvoimatta.

Ministeri: *Eduard H. Paasi*

K A U N A S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Riiassa 28 p:nä marras kuuta 1936.

40 246 Sal. 26

Asia: Liettuan rahan pysyminen
devalvoimatta.

20/11-36

5 C26

Mutamia päiviä sen jälkeen kuin Latvia seuraten Ranskan, Sveitsin ja Hollannin esimerkkiä, oli devalvoinut valuttansa, Liettuan pää- ja valtiovarainministeri Tubelis in amplissima forma julkisesti selitti, että, niin kauan kuin hän on Liettuan hallituksen johdossa, littää ei devalvoida.

Keskusteluissani presidentti Smetonan ja ulkoministeri Lozoraitisin kanssa äskettäisen Kaunasin-vierailuni aikana nämä herrat niinkään vakuuttivat litin tulevan jäämään nykyiseen arvoonsa. Laajalti molemmat selittivät syitä Liettuan hallituksen päätökseen olla devalvoimatta littää. Mitään uutta tai erikoisen merkillepantavaa heidän selityksensä eivät sisältäneet. Mutta tiedoitustoimintani täydellisyyden vuoksi tulkoot heidän esittämänsä näkökohdat tässä lyhyesti rekapituloiduiksi.

Liettuan kansa on jo saanut kokea kolme inflatiota. Kohtalokkaasti horjuttamatta luottamusta valtion finanssipolitiikkaan ei neljättä kertaa voida loukata säästäjien, palkanauttajain, lainanantajien y.m. etuja. Ainakin täytyy siihen olla suoranaisten pakko. Niin ei nyt ole asian laita, sillä:

Liettuan päävientimaiden - Englannin ja Saksan - valuutat ovat entisellään.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Liettuan päävientitavarat on kaikki kiintiöity niissä maissa, joihin vienti merkitsee jotain. Vaikka Liettua devalvoisi rahansa 100 %:lla, se ei saisi tuotteilleen suurempia kiintiöitä. Se saisi tosin tuotteistaan suuremman määrän littejä, mutta näillä se ei kuitenkaan voisi ostaa suurempia määriä niitä ulkomaalaisia raaka-aineita ja tehdastuotteita, joita se ehdottomasti tarvitsee.

Liettuan vienti käsittää yksinomaan vissejä maanviljelystuotteita. Se määrä näitä tavaroita, joka yli kotimaisen tarpeen jää vietäväksi on suhteellisesti rajoitettu. Liettuan nykyiset vientimahdollisuudet vastaavat suunnilleen sen nykyistä tuotantokykyä - jopa ylittävätkin sen muutamiiin tuotteisiin nähden.

Maanviljelijäin velkasuhteet on vähitellen jo saatu kutakuinkin järjestetyiksi.

Ne lisämaksut, jotka valtion viime vuosina on ollut pakko suorittaa maanviljelijöille heidän tuotteistaan, maailmamarkkinahintojen alhaisuuden vuoksi, eivät, näiden hintojen kohottua huomattavasti, enää sanottavassa määrin rasita valtion menoarviota.

Toiselta puolen Liettua on pakotettu tuomaan ulkomailta suurimman osan tarvitsemistaan raaka-aineista ja tehd^stuotteista. Nämä kallistuisivat suunnilleen samassa suhteessa kuin litti devalvoitaisiin, etenkin kun nyt eletään hintojen yleistä noususuuntaa, vastakohtana vuodelle 1931, jolloin Suomi ja Skandinavian maat Englannin kanssa oikeassa hetkessä suorittivat devalvointinsa. Hintatason yleinen nousu maassa ei siis nyt olisi vältettävissä, mikä arvelluttavassa määrin saattaisi

järkyttää maan juuri elpymäisillään olevaa talouselämää.

Kaiken tämän perusteella ollaan Liettuan johtavissa piireissä sitä mieltä, että devaluation mahdollisesti eräissä suhteissa tuottamat edut eivät läheskään vastaisi sen muissa suhteissa aikaansaamia vakavia haittoja.

Sanottavia vaikeuksia Liettuan hallituksella tuskin tulee olemaan litin nykyisen arvon ylläpitämisessä. Litin kurssi on viime aikoina ollut täysin stabiili. Litin kultakate on n. 70 %. Valtion talousarvio on tasapainossa. Maan kauppataase on aktiivinen. Sanottavia ulkomaanvelkoja valtiolla ei ole, j.n.e.

Ainakin niin kauan kuin Saksan ja Englannin valuutat pysyvät nykyisellään, voidaan siis olettaa litinkin pysyvän nykyisessä arvossaan - ellei Liettuassa jotain poliittista ta mullistusta arvaamattomine seurauksineen tapahdu.

Ministeri.

Edmund H. Paim

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 26

ASIA: _____

Kaenasissa olevan lähetystön raportti n:o 9

Ministeri Palin

Riassa 4/12 1936

RIIA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1262.

Riia Ssa 4 p:nä joulukuuta 1936.

VIITTAUS: N

P:nä Kuuta 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiaiministeriö LLE

ASIA: Raportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin

N:o 9, Liettuan ja Puolan väliset suhteet.

Ministeri:

Edmundas Tamaševičius

K A U N A S S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Riiassa 4 p:nä joulukuuta 1936.

Asia: Liettuan ja Puolan
väliset suhteet.

75 277 Sal. 36.

7/12-36

ASIO

5 P26

Kerran jos toisenkin olen jo yli kolmivuotisena toiminta-aikanani Riiassa lukenut eri ulkomaalaisissa ja balttilaisissa lehdissä optimistisia kirjoituksia otsikolla "Sovinto tekeillä Puolan ja Liettuan kesken" x). Kerran jos toisenkin asiantuntijoina esiintyvät henkilöt näiden vuosien kuluessa ovat minulle väittäneet "ehdottomasti varmasta lähteestä" saaneensa tietää, että "periaatteelliseen" yksimielisyyteen olisi päästy Liettuan ja Puolan välillä Vilnan kysymyksen ratkaisuehdoista.

Näihin huhuihin ja väitteisiin olen puolestani suhtautunut yhä skeptillisimmin sitä mukaa kuin olen perehtynyt Liettuan oloihin. Ja ainakin toistaiseksi kehitys onkin osoittanut minun olleen oikeassa.

Syy skeptillisyyteeni on pääasiassa siinä, että vuosien kuluessa Puolassa ja Liettuassa on tässä kysymyksessä kristallisoitunut kaksi siksi vastakkaista asennetta, että kompromissin löytäminen niiden välillä tuntuu, lievästi sanoen, sangen vaikealta.

x) Viimeksi viime marraskuun 11 p:nä, jolloin "Rigasche Rundschau'ssa" oli tällainen, lontoolaisesta "Daily Telegraph"ista otettu kirjoitus.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Puolan järkkymättömältä tuntuva kanta on, kuten tiedetään: Ensin on diplomaattiset suhteet jälleensolmittava ehdoitta, "ohne weiteres", sitten voidaan ryhtyä neuvottelemaan riitakysymysten ratkaisusta.

Mutta Liettualle, tai ainakin sen nykyisille vallanpitäjille, tämä on sula mahdottomuus - sekä moraalinen että poliittinen.

Asian laita on näet sellainen, että Liettuan kansa todella edelleen kipeästi tuntee sen oikeudenloukkauksen, joka sille Vilnan asiassa ehdottomasti on tehty. Ja kansan syvissä riveissä elää vielä usko Vilnan jälleensaamisen mahdollisuuteen: samaten kuin Liettuan itsenäisyys nyt on tosiseikka, vaikka se 25 vuotta sitten tuntui täydelliseltä mahdottomuudelta, samaten Vilna voi 25 vuoden jälkeen olla Liettuan pääkaupunki, jos vain tämän päämäärän saavuttamiseksi taistellaan yhtä uupumattomasti ja uhrautuvaaisesti kuin Liettuan itsenäistymisen puolesta, ja jos siihen yhtä palavasti uskotaan.

Lisäksi Liettuan nykyiset vallanpitäjät vuosikymmenen aikana ovat hellittämättä saarnanneet, ettei Liettuan kansa koskaan voi eikä saa taipua siihen, että siitä ainiaksi jäisi erotetuksi sille kuuluvan alueen osa, missä ruhtinas Gediminasin vanha pääkaupunki sijaitsee, jossa Liettuan kansan pyhimät muistoesineet löytyvät, jossa ensimmäinen liettualainen seimas julisti Liettuan riippumattomuuden j.n.e. Lukemattomia kertoja ja mitä voimakkaimmin Smetona, Tubelis y.m. ovat teroittaneet Liettuan kansalle, että sen pyhimpänä velvollisuutena on ja pysyy Vilnan vapauttaminen.

Kaiken tämän johdosta on luonnollista, että normaalien

suhteiden jälleensolmiminen Puolan kanssa on Liettuan nykyisille vallanpitäjille ajateltavissa vain sillä ehdolla, että diplomaattisten välien palauttamisen yhteydessä joko julkisesti jossakin muodossa tulee ilmaistuksi, että tämä toimenpide ei tiedä Liettuan luopumista vaatimuksistaan Vilnaan nähden, taikka - jos Vilnan kysymys silloin on lopullisesti poistettava päiväjärjestyksestä - jonkinlainen siksi tuntuva hyvitys annetaan Liettualle, että sisäänpäin riittävän voimakasti voidaan puolustaa luopumista Liettuan kantaa Vilnan kysymyksessä symbolisoivasta asennoitumisesta Puolan suhteen. Diplomaattisten suhteiden jälleensolmiminen Puolan kanssa "ilman muuta", niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, ja status quon hyväksyminen semmoisenaan Vilnankysymyksessä tietäisi Liettuan nykyisille vallanpitäjille itsemurhaa: heidän lukuisat vastustajansa ja vihollisensa käyttäisivät epäilemättä tilaisuutta hyväkseen syyttääkseen heitä mitä tärkeimmästä maanpetoksesta ja kaataakseen heidät tämän syytöksen avulla. Näin ollen Liettuan nykyisten vallanpitäjien vastuuntunto kansaa kohtaan yhtä paljon kuin heidän oma itsensä säilyttämisvaistonakin kerta kaikkiaan estää heitä suostumasta Puolan vaatimaan ehdottomaan kapitulationiin.

Vastakohtaissuhteen jyrkkyys on siis ilmeinen. Ja kun Puola ei näy aikovan tinkiä kannastaan, eivätkä Liettuan hallituksen toimintamahdollisuuksien rajat tunnu olevan venytettävissä, on sille rakentaminen toistaiseksi osoittautunut ylivoimaiseksi - vaikka niin puolella kuin toisellakin siihen pyrkivät voimat pitkät ajat ovat yrittäneet parhaansa. Niinpä on Vilnan kysymyksen lopullisena päiväjärjestyksestä poistamis-

mahdollisuutena hahmoteltu eräitä rajakorjauksia, jotka aikaansaisivat muutamien satojentuhansien liettualaisten jälleenliittymisen Liettuaan, sekä jonkinlaisen autonomian Vilnaan jääville liettualaisille. Modus vivendin aikaansaamismahdollisuuksina - Vilnan kysymyksen lopullista ratkaisua siirrettäessä epämääräiseen tulevaisuuteen - on taasen ehdotettu, että diplomaattisia suhteita solmittaessa joko tehtäisiin pöytäkirja, jossa todettaisiin Vilnan kysymyksen jäävään "avoimeksi", taikka Liettua yksipuolisesti selittäisi jäävänsä vanhalle kannalleen Vilnan kysymyksessä, Puolan suhtautuessa vaitiololla tähän deklaration. - On myöskin ehdotettu, että diplomaattisia suhteita ei toistaiseksi muodollisesti solmittaisi, mutta käytännössä ryhdyttäisiin säännölliseen kanssakäymiseen, avaamalla rajat, panemalla juna- ja postiliikenne käyntiin, solmimalla kauppoja, j.n.e. Vasta ilmapiirin tämän kautta ehkä parannuttua, tartuttaisiin kysymykseen diplomaattisten suhteiden jälleensolmimisesta.

Mutta Puolan hallitus ei näy ottaneen ainoatakaan näistä ehdotuksista kuuleviin korviin, vaan tuntuu se järkkymättä pysyneen kannallaan; ensin solmitaan diplomaattiset välit - sitten puhutaan asioista. Ja taivuttaakseen Liettuaan, kaikesta sen tähänasti osoittamasta vastarinnasta huolimatta, vihdoinkin suostumaan tähän, Puola tuntuu turvautuneen jo kauan Vilnan alueella liettualaisuutta vastaan harjoittamansa sortojärjestelmän jyrkkään koventamiseen. Niinpä on, liettualaisten tietojen mukaan, viime kuukausina liettualaisia kouluja ja lukusaleja joukottain suljettu, lukuisia liettualaisia sivistyksellisiä järjestöjä lakkautettu, liettualaisia lehtiä

ja aikakauskirjoja kielletty ilmestymästä, liettualaisia kirjoja takavarikoitu, Liettuan kansalaisia karkoitettu Vilnan alueelta, j.n.e. - Puhuessani tästä ministeri Charwatin kanssa hän avoimesti myönsi näiden toimenpiteiden painostamislunonteen: "Liettuan täytyy jo ruveta ymmärtämään, mitä kello on lyönyt. Nykyinen luonnoton tilanne kahden naapurin välillä ei voi jatkua. Jollei Liettua **taivu**, sen käy vielä huonosti. Sitä sentimentaalisuutta, jolla Pilsudski tavallaan suhtautui Liettuaan, ei enää ole olemassa".

Mutta sellaiset kuin olot - ylläesitetyn mukaan - nyt kerran ovat Liettuassa, näiden puolalaisten painostustoimenpiteitten ainoana tuloksena tähän saakka on ollut ääretön Puolanvihan purkaus Liettuassa, eikä suinkaan mikään suurempi myöntyväisyys. Moniin vuosiin Vilnan-päivänä, 9/10, niin jyrkästi ei ole osoitettu mieltä Puolaa vastaan kuin nyt. Koko maassa suruliputettiin, kaikkialla järjestettiin Vilnan kysymykselle omistettuja kokouksia, kaikki liettualaiset lehdet julkaisivat kirjoituksia, joissa puoluekannasta riippumatta yksimielisesti tehostettiin Liettuan järkkymätöntä päätöstä taistella oikeutensa puolesta, kunnes Vilna on jälleen liitetty vapaaseen Liettuaan. Mainittakoon lisäksi, että tänä syksynä presidentti Smetona ja pääministeri Tubelis eivät ole jättäneet ainoatakaan tilaisuutta käyttämättä korostaakseen, ettei Liettua väisty Puolan väkivallan edessä, j.n.e.

Mikäli sivustakatsoja voi arvostella, tuntuvat siis liettualais-puolalaiset suhteet tällä haavaa kireämmiltä ja toivottomammilta kuin pitkiin aikoihin. Vilnan kysymystä koskevat keskusteluni Kaunasissa viime kuun keskivaiheilla vah-

vistivat kaikki tätä käsitystä. Sikäläiset virkaveljeni olivat poikkeuksetta sitä mieltä, että Vilnan kysymys tätä nykyä on entistä vielä pahemmassa umpikujassa. Ja puhuttelemani liettualaiset johtohenkilöt ilmaisivat kaikki mitä suurinta pessimismia.

Mutta elämmehän poliittisten ihmeiden aikaa, jolloin yhtäkkiä sellaista tapahtuu, jota vielä edellisenä päivänä pidettiin mahdottomuutena. Näin ollen saadaan ehkä liettualais-puolalaistenkin suhteiden kehityksessä vielä arvaamatta kokea yllätys, joka tekee tyhjäksi kaikki ennustelut. Tätä silmälläpitäen en tahdo olla mainitsematta, että kulissientakaiset epäviralliset yritykset sovinnon aikaansaamiseksi Liettuan ja Puolan välillä juuri näinä päivinä - muutamia kuukausia kestäneen tauon jälkeen - jälleen lienevät vilkastuneet.

Ministeri:

Eduard H. Palia

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C26

ASIA:

Kaunassissa olevan lähetystön raportti n:o 10

Ministeriö Pöytäkirja

Riian 8/12 1936.

R. I. I. A. SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1279.

Riia SSA 8 P:NÄ joulukuuta 1936.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
48/247 Pal. 36.		
11/12 -36	53	
	OSASTO	
5	C26	

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Reportti.

Toimitan tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle
 Kaunasin-lähetystön kuluvan vuoden raportin
n:o 10, Liettuan ja Saksan nykyiset välit.

Ministeri: *Edvard H. Taim*

K A U N A S I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Riia ssa 8 p:nä Joulukuuta 1936.

Asia: Liettuan ja Saksan
nykyiset välit.

48/247 Pal	36
11/12-36	5
OSASTO	
5	C26

Vielä vuosi sitten Liettuan ja Saksan suhteet olivat siinä määrin pingoittuneet, että ne kieltämättä antoivat aihetta huolestumiseen. Syy siihen, että aikaisemmin kutakuinkin siedettävät liettualais-saksalaiset välit vähitellen olivat näin kiristyneet, oli, kuten tunnettua, siinä, että Kaunasin hallitus oli aikaa myöten ruvennut Memelin alueella toteuttamaan siksi väkivaltaista liettualaistuttamispolitiikkaa, että se ilmeisesti rikkoi Memelille taattua autonomiaa. Tämä oli luonnollisesti Memelin saksalaisen väestön keskuudessa herättänyt mitä suurinta kiihtymystä. Ajoittain tuntui todella siltä, kuin vallankaappausyritys vaikkapa milloin tahansa olisi voinut puhjeta, kaikkine silmäkantamattomine seurauksineen. Sitä paitsi se oli johtanut siihen, että Saksa - tarkoituksessa puolustaa Memelin saksalaisten kansainvälisesti taattuja oikeuksia - oli turvautunut kovinkin jyrkkiin painestustoimenpiteisiin Liettuaa vastaan. Nämä olivat sekä poliittista että taloudellista laatua. Tuntuvin niistä oli se, että Saksa sulki rajansa Liettuan tuotteilta, täten tehden käytännöllisesti katsoen lopun Liettuan viennistä Saksaan, mikä aikaisemmin oli tietänyt n. 60 % maan koko viennistä.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kaikesta tästä olen aikaisemmissa raporteissa tehnyt seikkaperäisesti selkoa. Tulloon tässä vain todetuksi, ensiksi, että Liettuan ulkopoliittinen asema arveluttavassa määrin kärsi siitä, että sen Memelissä harjoittaman politiikan voitiin sanoa luoneen siellä tilanteen, joka oli karakterisoitavissa sanoilla "das Pulverfass Ost-Europas", ja, toiseksi, että Liettuan taloudellinen ja sisäpoliittinen asema yhtä arveluttavassa määrin kärsi Saksan sitä vastaan toimeenpanemasta kauppasodasta ja sekä sen rajojen ulko- että sisäpuolella harjoittamasta agitatiosta.

Kun toiselta puolen minkäänlaisia positiivisia tuloksia Kaunasin hallituksen Memelinpolitiikasta ei ollut todettavissa ^{x)}, ja Liettuan asema niin ulkopoliittisessa kuin sisäpoliittisessä ja taloudellisessakin suhteessa rupesi käymään yhä kestävämmäksi, Liettuan hallitus noin vuosi sitten tajusi, että sen viimeaikainen politiikka oli ajanut karille, ja että ainakin jossakin suhteessa oli antauduttava uusille urille, jos mieli teki pelastua katastrofista.

Se, että tällöin alettiin Memelin kysymyksestä, riippui monestakin syystä; Memelin alue on Liettualle erittäin tärkeä. Se on Liettuan "ikkuna" länteen päin ja sen ainoa satama.

Jousen liika pingoittaminen voisi siis käydä sangenkin vaaralliseksi. Sitä paitsi sovinto Saksan kanssa tietäisi tuhoisaksi käyneen kauppasodan lopettamista, mikä taloudellisesti mer-

x) Memelin alueen liettualaistuttamiseen se ei vähimmässäkään määrin ollut vienyt - pikemmin oli tulos ollut päinvastainen, niinkuin viime maapäivävaalit selvää selvemmin osoittivat (Kaunasin läh. rap. n:o 8, 28/10-35).

kitsisi Liettualle erittäin paljon, kun sitä vastoin Puolan kanssa tapahtuvan sovinnon taloudellinen merkitys olisi suhteellisen vähäpätöinen. Lisäksi Liettuan nykyiset vallanpitäjät eivät Memelin kysymyksessä ole läheskään samassa määrin sitoneet itseään kuin Vilnan-kysymyksessä, joten täyskäännös ensinmainitussa asiassa tietenkin oli heille melkolailta helpompi kuin viimemainitussa.

Silti politiikanmuutos Memelissä varmasti oli Liettuan hallitukselle äärettömän katkera, ja epäilemättä se vaati siltä suurta itsensävoittamista. Mutta täytyy myöntää, että päätöksen kerran tultua tehdyksi, sitä rohkeasti ja horjumatta on toteutettu. Esimerkkeinä tästä mainittakoon, että Memelin äskettäin valitut maapäivät, joissa saksalaiset ovat säilyttäneet alueella vallitsevia kansallisuusoloja vastaavan valtavan enemmistönsä (24 paikkaa 29:stä), ovat saaneet häiritsemättä kokoontua ja vaikuttaa lain säätämässä rajoissa - mikä vuosi sitten ei ollut asian laita. Maapäivien luottamusta nauttiva laillinen direktorio on saatu muodostaa - mikä vuosikausiin ei ollut ollut mahdollista. Tämä puhtaasti saksalainen direktorio on saanut hallita statuuttien säätämässä puitteissa ilman aiheetonta sekaantumista asioihin Kaunasin hallituksen taholta. Alueen kuvernööriksi on nimitetty henkilö, joka on tunnettu oikeamielisyydestään ja korrektisuudestaan, ja jolla samalla on mitä parhaimmat suhteet Smetonaan j.n.e.

Kaikki tämä on luonnollisesti vaikuttanut rauhoittavasti Memelin saksalaiseen väestöön, ja siten huomattavasti helpottanut tilannetta. Tietysti on suunnanmuutoksen jälkeenkkin kannauksia ilmennyt Memelin alueen viranomaisten ja Kaunasin

virastojen kesken. Asian laita on kerta kaikkiaan sellainen, että niinkauan kuin nykyinen järjestelmä Memelissä pysyy voimassa, vaikeuksia ja ristiriitoja ei voida kokonaan välttää. Memelin konventio ja Memelin statootit ovat niin epämääräisesti ja epäonnistuneesti laaditut, että niiden määräykset aina tulevat antamaan aihetta erimielisyyksiin. "Die Konvention und die Statuten sind das reine Unglück", sanoi minulle kerran Saksan lähettiläs Kaunasissa. "Über die richtige Interpretation eines jeden Paragraphs könnte eine Doktorabhandlung geschrieben werden". Mutta nyt tuntuu kuitenkin siltä, että molemmiin puolin hyvä tahto on olemassa. Vakavampia ristiriitoja yritetään ilmeisesti tällä haavaa niin puolella kuin toisellakin välttää. Ainakaan ei tätä nykyä Liettuan hallitusta voida syyttää Memelin autonomian avoimesta rikkomisesta. Niin ollen myöskään edellytyksiä Saksan viimeaikaiselle anti-liettualaiselle politiikalle ei enää ole. Sitä paitsi Saksan yleispolitiikankin kannalta sovinnollisempi asenne Liettuaa kohtaan oli käynyt sopivaksi.

Tämä kaikki johti viime kesänä siihen, että sarja aika laajakantoisia taloudellisia sopimuksia saatiin solmituksi Liettuan ja Saksan kesken. Näiden sopimusten sisällöstä ja merkityksestä Lähetystö on aikaisemmin erikseen tiedoittanut. Tässä todettakoon vain, että nämä sopimukset toiselta puolen lopettivat kauppasodan Liettuan ja Saksan välillä, siten suuressa määrin myötävaikuttaen Liettuan taloudellisessa tilanteessa tapahtuneeseen parantumiseen, ja toiselta puolen poliittisessakin suhteessa huomattavasti puhdistivat ilmapiiiriä, siten raivaten tien Liettuan ja Saksan po-

liitistenkin välien parantamiselle. Konkreettisia edistysaskeleita ei tällä tiellä tosin vielä ole otettu. Mutta silti on todettava että - keskusteluissani äskettäisen Kaunasin vierailun aikana - sekä ulkoministeri Lozoraitis että Saksan lähettiläs Zechlin katsoivat voivansa leimata nykyiset liettualais-saksalaiset suhteet "hyviksi".

Onko nykyinen siis ainakin kutakuinkin tyydyttävä tilanne jatkuva ja vievä poliittista laatua oleviin, Liettuan ja Saksan välisiä epäluuloja ja erimielisyyksiä todella poistaviin sopimuksiin, vai onko nykyinen tilanne vain ohimenevää laatua, jota vanha vastakohtaisuussuhde pian taas seuraa - sitä on vaikea sanoa. Erikoiseen optimismiin tuskin lienee aihetta. Memelin kysymys laajennassa merkityksessä ei suinkaan vielä tunnu päiväjärjestyksestä lopullisesti poistetulta.

Ministeri:

Eduardas Tallas